כיתה ז' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | שמואל א כט, א-יא; ל, א-לא

ממלכתי: הפרקים האלה אינם חובה בכיתה ז' ומתאימים להעשרה ולהשלמת הסיפור עד מות שאול. חמ"ד: לפי מתווה תשפ"ז שמואל א נלמד בכיתה ח' ("סוף ימי שאול וסיכום הספר"); לימוד עם רש"י, רד"ק ומצודת דוד. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

"ויתחזק דוד בה' אלהיו": שרי פלשתים, צקלג השרופה והמרדף אחרי עמלק

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו איך דוד ניצל מהמלכודת: שרי פלשתים דורשים מאכיש להחזיר אותו ("וְלֹא-יִהְיֶה-לָּנוּ לְשָׂטָן בַּמִּלְחָמָה")
- התלמידים יתארו את המשבר בצקלג ואת התגובה של דוד: "וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד, בַּה' אֱלֹהָיו", השאלה באפוד והמרדף
- התלמידים יסבירו את החוק שקבע דוד בחלוקת השלל ("כִּי כְּחֵלֶק הַיֹּרֵד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל-הַכֵּלִים – יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ") וידונו בצדק שבו

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

בהתאם לתוכנית הלימודים: ממלכתי, כיתה ז': הפרק אינו בפרקי החובה ולא ביחידת הבקיאות (יח-כה); מתאים להעשרה ולהשלמת הרצף עד מות שאול (שמואל ב א הוא פרק חובה). חמ"ד (מתווה להוראת שמואל א, תשפ"ז, כיתה ח'): (כט-ל) הפלשתים מבקשים מאכיש שדוד לא ישתתף, עמלק פושט על צקלג, שאילה בה' והשבת השבי, חלוקת השלל. רעיון גדול: הקב"ה משגיח על ברואיו גם בדרך הטבע.

(תוכנית הלימודים, ממלכתי · תוכנית הלימודים, חמ"ד)

❓ השאלה הגדולה של השיעור

מה עושה מנהיג כשהכול נשרף, והאנשים שלו מאשימים אותו?

דוד חוזר לצקלג ומוצא אותה שרופה, והנשים והילדים נשבו. אנשיו, שהיו איתו בכל הבריחה, רוצים לסקול אותו. ברגע הזה כתוב משפט קצר: "וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד, בַּה' אֱלֹהָיו". מה שקורה אחריו מראה איזה מלך יהיה דוד.

🚪 כרטיס כניסה (2 דקות)

בתחילת השיעור כל תלמיד עונה בכתב, בלי ציון:

1. מה אמר שמואל לשאול בעין דור שיקרה "מחר"?
2. לאן ביקש אכיש מדוד לצאת איתו (כח, א)?

3. מה סיפר דוד לאכיש על הפשיטות שלו (פרק כז)?

למורה: השאלות מזכירות את המלכודת: אכיש מצפה שדוד יילחם נגד ישראל, ואכיש בטוח שדוד שונא את עמו. פרק כט מתחיל בדיוק כאן, וכך התלמידים מבינים כמה ההצלה של דוד חשובה.

🧪 פתיחה

שואלים: "בקבוצה (כיתה, קבוצת ספורט, תנועת נוער), מי צריך לקבל את הפרס: רק מי שעלה למגרש, או גם מי שעזר מהצד?" שומעים 3-4 תשובות. "היום נראה איך דוד ענה על השאלה הזאת, ואיך התשובה שלו הפכה לחוק בישראל".

📖 הסבר למורה

דוד נשלח הביתה (כט): הפלשתים מתאספים באפק, ודוד ואנשיו הולכים מאחור עם אכיש. שרי פלשתים שואלים "מָה הָעִבְרִים הָאֵלֶּה". הם חוששים שבאמצע הקרב דוד יעבור צד, כי "וּבַמֶּה, יִתְרַצֶּה זֶה אֶל-אֲדֹנָיו – הֲלוֹא, בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם". מצודת דוד: "הלא בהבאת ראשינו אליו יתרצה אליו". הם גם זוכרים את השיר "הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו, וְדָוִד בְּרִבְבֹתָו". אכיש משבח את דוד "כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים", אבל מחזיר אותו. כך דוד ניצל ממלחמה נגד עמו.

צקלג שרופה (ל, א-ו): כשדוד חוזר ביום השלישי, עמלק כבר פשט על הנגב ועל צקלג "וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בָּאֵשׁ". הנשים והילדים נשבו, אבל "לֹא הֵמִיתוּ אִישׁ". דוד ואנשיו בוכים "עַד אֲשֶׁר אֵין-בָּהֶם כֹּחַ, לִבְכּוֹת", ושתי נשי דוד בין השבויות. העם כועס על דוד, "כִּי-אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ". מצודת דוד: "היה דוד מתחזק עצמו להשען בה'".

שאלה באפוד ומרדף (ז-כ): דוד אומר לאביתר הכהן "הַגִּישָׁה-נָּא לִי, הָאֵפוֹד" ושואל "אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד-הַזֶּה הַאַשִּׂגֶנּוּ". התשובה: "רְדֹף, כִּי-הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל". (הניגוד לפרק כח: לשאול ה' לא ענה, לדוד הוא עונה.) מאתיים איש עייפים נשארים בנחל הבשור. בדרך מוצאים נער מצרי, עבד של איש עמלקי, ש"וַיַּעַזְבֵנִי אֲדֹנִי כִּי חָלִיתִי". מאכילים אותו, והוא מוביל אותם לגדוד. דוד מכה את עמלק, ובסוף "הַכֹּל, הֵשִׁיב דָּוִד".

חלוקת השלל (כא-לא): חלק מהלוחמים, "כָּל-אִישׁ-רָע וּבְלִיַּעַל", לא רוצים לתת מהשלל למאתיים שנשארו. דוד עונה "לֹא-תַעֲשׂוּ כֵן אָחִי: אֵת אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָנוּ", וקובע: "כִּי כְּחֵלֶק הַיֹּרֵד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל-הַכֵּלִים – יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ". מצודת דוד מסביר: "כי אם לא ישמרו הם הכלים, לא היה מהאפשר להלוחמים להלחם". זה נעשה "וַיְשִׂמֶהָ לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט, לְיִשְׂרָאֵל, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה". דוד גם שולח מתנות לזקני יהודה: "הִנֵּה לָכֶם בְּרָכָה, מִשְּׁלַל אֹיְבֵי ה'".

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

שמואל א פרק כט, פסוקים א-יא

(א) וַיְקַבְּצוּ פְלִשְׁתִּים אֶת-כָּל-מַחֲנֵיהֶם, אֲפֵקָה; וְיִשְׂרָאֵל חֹנִים, בַּעַיִן אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֶאל.

(ב) וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים עֹבְרִים, לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים; וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו, עֹבְרִים בָּאַחֲרֹנָה – עִם-אָכִישׁ.

(ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים, מָה הָעִבְרִים הָאֵלֶּה; וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל-שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים, הֲלוֹא-זֶה דָּוִד עֶבֶד שָׁאוּל מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה אִתִּי זֶה יָמִים אוֹ-זֶה שָׁנִים, וְלֹא-מָצָאתִי בוֹ מְאוּמָה, מִיּוֹם נָפְלוֹ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה.

(ד) וַיִּקְצְפוּ עָלָיו שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים, וַיֹּאמְרוּ לוֹ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הָשֵׁב אֶת-הָאִישׁ וְיָשֹׁב אֶל-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקַדְתּוֹ שָׁם, וְלֹא-יֵרֵד עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה, וְלֹא-יִהְיֶה-לָּנוּ לְשָׂטָן בַּמִּלְחָמָה; וּבַמֶּה, יִתְרַצֶּה זֶה אֶל-אֲדֹנָיו – הֲלוֹא, בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם.

(ה) הֲלוֹא-זֶה דָּוִד, אֲשֶׁר יַעֲנוּ-לוֹ בַּמְּחֹלוֹת לֵאמֹר: הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו, וְדָוִד בִּרְבָבֹתָו.

(ו) וַיִּקְרָא אָכִישׁ אֶל-דָּוִד, וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי-ה' כִּי-יָשָׁר אַתָּה וְטוֹב בְּעֵינַי צֵאתְךָ וּבֹאֲךָ אִתִּי בַּמַּחֲנֶה – כִּי לֹא-מָצָאתִי בְךָ רָעָה, מִיּוֹם בֹּאֲךָ אֵלַי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה; וּבְעֵינֵי הַסְּרָנִים, לֹא-טוֹב אָתָּה.

(ז) וְעַתָּה שׁוּב, וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם; וְלֹא-תַעֲשֶׂה רָע, בְּעֵינֵי סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים.

(ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אָכִישׁ, כִּי מֶה עָשִׂיתִי וּמַה-מָּצָאתָ בְעַבְדְּךָ, מִיּוֹם אֲשֶׁר הָיִיתִי לְפָנֶיךָ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כִּי לֹא אָבוֹא וְנִלְחַמְתִּי, בְּאֹיְבֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ.

(ט) וַיַּעַן אָכִישׁ, וַיֹּאמֶר אֶל-דָּוִד, יָדַעְתִּי, כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים; אַךְ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ, לֹא-יַעֲלֶה עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה.

(י) וְעַתָּה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר, וְעַבְדֵי אֲדֹנֶיךָ אֲשֶׁר-בָּאוּ אִתָּךְ; וְהִשְׁכַּמְתֶּם בַּבֹּקֶר, וְאוֹר לָכֶם וָלֵכוּ.

(יא) וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד הוּא וַאֲנָשָׁיו, לָלֶכֶת בַּבֹּקֶר, לָשׁוּב, אֶל-אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים; וּפְלִשְׁתִּים, עָלוּ יִזְרְעֶאל.

שמואל א פרק ל, פסוקים א-טו

(א) וַיְהִי בְּבֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו, צִקְלַג – בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי; וַעֲמָלֵקִי פָּשְׁטוּ, אֶל-נֶגֶב וְאֶל-צִקְלַג, וַיַּכּוּ אֶת-צִקְלַג, וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בָּאֵשׁ.

(ב) וַיִּשְׁבּוּ אֶת-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר-בָּהּ מִקָּטֹן וְעַד-גָּדוֹל, לֹא הֵמִיתוּ אִישׁ; וַיִּנְהֲגוּ, וַיֵּלְכוּ לְדַרְכָּם.

(ג) וַיָּבֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו אֶל-הָעִיר, וְהִנֵּה שְׂרוּפָה בָאֵשׁ; וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם, נִשְׁבּוּ.

(ד) וַיִּשָּׂא דָוִד וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ, אֶת-קוֹלָם – וַיִּבְכּוּ: עַד אֲשֶׁר אֵין-בָּהֶם כֹּחַ, לִבְכּוֹת.

(ה) וּשְׁתֵּי נְשֵׁי-דָוִד, נִשְׁבּוּ – אֲחִינֹעַם, הַיִּזְרְעֵלִית, וַאֲבִיגַיִל, אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי.

(ו) וַתֵּצַר לְדָוִד מְאֹד, כִּי-אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ – כִּי-מָרָה נֶפֶשׁ כָּל-הָעָם, אִישׁ עַל-בָּנָו וְעַל-בְּנֹתָיו; וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד, בַּה' אֱלֹהָיו.

(ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן בֶּן-אֲחִימֶלֶךְ, הַגִּישָׁה-נָּא לִי, הָאֵפוֹד; וַיַּגֵּשׁ אֶבְיָתָר אֶת-הָאֵפוֹד, אֶל-דָּוִד.

(ח) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר, אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד-הַזֶּה הַאַשִּׂגֶנּוּ; וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף, כִּי-הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל.

(ט) וַיֵּלֶךְ דָּוִד, הוּא וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ, וַיָּבֹאוּ, עַד-נַחַל הַבְּשׂוֹר; וְהַנּוֹתָרִים, עָמָדוּ.

(י) וַיִּרְדֹּף דָּוִד, הוּא וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ; וַיַּעַמְדוּ, מָאתַיִם אִישׁ, אֲשֶׁר פִּגְרוּ, מֵעֲבֹר אֶת-נַחַל הַבְּשׂוֹר.

(יא) וַיִּמְצְאוּ אִישׁ-מִצְרִי בַּשָּׂדֶה, וַיִּקְחוּ אֹתוֹ אֶל-דָּוִד; וַיִּתְּנוּ-לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל, וַיַּשְׁקֻהוּ מָיִם.

(יב) וַיִּתְּנוּ-לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה וּשְׁנֵי צִמֻּקִים, וַיֹּאכַל, וַתָּשָׁב רוּחוֹ, אֵלָיו: כִּי לֹא-אָכַל לֶחֶם, וְלֹא-שָׁתָה מָיִם, שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת.

(יג) וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד לְמִי-אַתָּה, וְאֵי מִזֶּה אָתָּה; וַיֹּאמֶר נַעַר מִצְרִי אָנֹכִי, עֶבֶד לְאִישׁ עֲמָלֵקִי, וַיַּעַזְבֵנִי אֲדֹנִי כִּי חָלִיתִי, הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה.

(יד) אֲנַחְנוּ פָּשַׁטְנוּ נֶגֶב הַכְּרֵתִי, וְעַל-אֲשֶׁר לִיהוּדָה – וְעַל-נֶגֶב כָּלֵב; וְאֶת-צִקְלַג, שָׂרַפְנוּ בָאֵשׁ.

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד, הֲתוֹרִדֵנִי אֶל-הַגְּדוּד הַזֶּה; וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי בֵּאלֹהִים אִם-תְּמִיתֵנִי, וְאִם-תַּסְגִּרֵנִי בְּיַד-אֲדֹנִי, וְאוֹרִדְךָ, אֶל-הַגְּדוּד הַזֶּה.

שמואל א פרק ל, פסוקים טז-לא

(טז) וַיִּרְדֵּהוּ, וְהִנֵּה נְטֻשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ; אֹכְלִים וְשֹׁתִים, וְחֹגְגִים, בְּכֹל הַשָּׁלָל הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר לָקְחוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֶרֶץ יְהוּדָה.

(יז) וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד-הָעֶרֶב, לְמָחֳרָתָם; וְלֹא-נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ, כִּי אִם-אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ-נַעַר אֲשֶׁר-רָכְבוּ עַל-הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ.

(יח) וַיַּצֵּל דָּוִד, אֵת כָּל-אֲשֶׁר לָקְחוּ עֲמָלֵק; וְאֶת-שְׁתֵּי נָשָׁיו, הִצִּיל דָּוִד.

(יט) וְלֹא נָעְדַּר-לָהֶם מִן-הַקָּטֹן וְעַד-הַגָּדוֹל וְעַד-בָּנִים וּבָנוֹת, וּמִשָּׁלָל, וְעַד כָּל-אֲשֶׁר לָקְחוּ, לָהֶם: הַכֹּל, הֵשִׁיב דָּוִד.

(כ) וַיִּקַּח דָּוִד, אֶת-כָּל-הַצֹּאן וְהַבָּקָר; נָהֲגוּ, לִפְנֵי הַמִּקְנָה הַהוּא, וַיֹּאמְרוּ, זֶה שְׁלַל דָּוִד.

(כא) וַיָּבֹא דָּוִד, אֶל-מָאתַיִם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-פִּגְּרוּ מִלֶּכֶת אַחֲרֵי דָּוִד וַיֹּשִׁיבֶם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר, וַיֵּצְאוּ לִקְרַאת דָּוִד, וְלִקְרַאת הָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ; וַיִּגַּשׁ דָּוִד אֶת-הָעָם, וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם.

(כב) וַיַּעַן כָּל-אִישׁ-רָע וּבְלִיַּעַל, מֵהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ עִם-דָּוִד, וַיֹּאמְרוּ יַעַן אֲשֶׁר לֹא-הָלְכוּ עִמִּי, לֹא-נִתֵּן לָהֶם מֵהַשָּׁלָל אֲשֶׁר הִצַּלְנוּ: כִּי-אִם-אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו, וְיִנְהֲגוּ וְיֵלֵכוּ.

(כג) וַיֹּאמֶר דָּוִד, לֹא-תַעֲשׂוּ כֵן אֶחָי: אֵת אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָנוּ, וַיִּשְׁמֹר אֹתָנוּ, וַיִּתֵּן אֶת-הַגְּדוּד הַבָּא עָלֵינוּ, בְּיָדֵנוּ.

(כד) וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם, לַדָּבָר הַזֶּה: כִּי כְּחֵלֶק הַיֹּרֵד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל-הַכֵּלִים – יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ.

(כה) וַיְהִי, מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה; וַיְשִׂמֶהָ לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט, לְיִשְׂרָאֵל, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה.

(כו) וַיָּבֹא דָּוִד אֶל-צִקְלַג, וַיִּשְׁלַח מֵהַשָּׁלָל לִזְקְנֵי יְהוּדָה לְרֵעֵהוּ לֵאמֹר: הִנֵּה לָכֶם בְּרָכָה, מִשְּׁלַל אֹיְבֵי ה'.

(כז) לַאֲשֶׁר בְּבֵית-אֵל וְלַאֲשֶׁר בְּרָמוֹת-נֶגֶב, וְלַאֲשֶׁר בְּיַתִּר.

(כח) וְלַאֲשֶׁר בַּעֲרֹעֵר וְלַאֲשֶׁר בְּשִׁפְמוֹת, וְלַאֲשֶׁר בְּאֶשְׁתְּמֹעַ.

(כט) וְלַאֲשֶׁר בְּרָכָל, וְלַאֲשֶׁר בְּעָרֵי הַיְרַחְמְאֵלִי, וְלַאֲשֶׁר, בְּעָרֵי הַקֵּינִי.

(ל) וְלַאֲשֶׁר בְּחָרְמָה וְלַאֲשֶׁר בְּבוֹר-עָשָׁן, וְלַאֲשֶׁר בַּעֲתָךְ.

(לא) וְלַאֲשֶׁר, בְּחֶבְרוֹן; וּלְכָל-הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר- הִתְהַלֶּךְ-שָׁם דָּוִד, הוּא וַאֲנָשָׁיו.

שם ה' מובא בכתיב ה'. במקום שיש כתיב וקרי, הכתיב בסוגריים עגולים והקרי בסוגריים מרובעים. פרק כט מובא במלואו. פרק ל מובא במלואו בשני חלקים: צקלג והמרדף, וחלוקת השלל.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וְלֹא-יִהְיֶה-לָּנוּ לְשָׂטָן בַּמִּלְחָמָה" (שמואל א כט, ד)

💭 **מפרשים:** מצודת דוד: שרי פלשתים חוששים שדוד ירצה את שאול "הלא בהבאת ראשינו אליו יתרצה אליו". מה שהם חושבים לסכנה, הוא ההצלה של דוד.

📜 **כתוב:** "וַתֵּצַר לְדָוִד מְאֹד, כִּי-אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ" (שמואל א ל, ו)

💭 **מפרשים:** רד"ק על "ויתחזק דוד": "וישם תוחלתו בו והתאפק על הרעה", ומיד אמר לאביתר להגיש את האפוד. הכוח בא מה', והוא מוביל למעשה.

📜 **כתוב:** "כִּי כְּחֵלֶק הַיֹּרֵד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל-הַכֵּלִים – יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ" (שמואל א ל, כד)

💭 **מפרשים:** רש"י על פסוק כה: המנהג הזה ישן יותר, "כְּבָר הִנְהִיג אַבְרָהָם בְּחֹק זֶה". מצודת דוד: "ועשה הדבר הזה לחוק ומשפט לישראל".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), לוח, דף עבודה, מפה של אפק, צקלג ונחל הבשור

1. כרטיס כניסה: שאול בעין דור ודוד אצל אכיש (2 דקות)
2. פתיחה: מי מקבל את הפרס בקבוצה? (3 דקות)
3. קריאה מודרכת בפרק כט: למה שרי פלשתים מחזירים את דוד (8 דקות)
4. קריאה מודרכת בפרק ל, א-כ: צקלג השרופה, האפוד והמרדף (12 דקות)
5. עבודה בזוגות ודיון: פסוקים כא-כה, מי מקבל מהשלל ולמה (12 דקות)
6. דף עבודה, שאלות 1-2 (6 דקות)
7. כרטיס יציאה (2 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. למה לא רצו שרי פלשתים שדוד יצא איתם למלחמה?
2. מה מצא דוד כשחזר לצקלג?
3. מה קבע דוד על חלוקת השלל?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. אכיש אומר לדוד "כִּי-יָשָׁר אַתָּה". מה דעתכם, האם אכיש מכיר את דוד באמת?
2. השוו: מה קרה כששאול שאל בה' (פרק כח), ומה קרה כשדוד שאל באפוד?
3. למה דוד אומר "אֵת אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָנוּ"? איך המילים האלה עוזרות לו לשכנע?

הערכה (מה דעתי?)

1. האם קרה לכם שהייתם "היושבים על הכלים", שעזרו מהצד? איך הרגשתם כשהכירו (או לא הכירו) בעזרה שלכם?
2. מה אתם עושים כשמשהו נראה אבוד? מה נותן לכם כוח?

🏁 סיכום השיעור

שרי פלשתים לא סומכים על דוד ומחזירים אותו, וכך הוא ניצל ממלחמה נגד עמו. בצקלג הוא מוצא שעמלק שרף את העיר ושבה את הנשים והילדים, ואנשיו רוצים לסקול אותו. דוד מתחזק בה', שואל באפוד, רודף אחרי עמלק ומחזיר את הכול. בסוף הוא קובע חוק: מי שנלחם ומי ששמר על הכלים מקבלים חלק שווה.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

השלימו במשפט אחד: "דוד החליט שגם מי שנשאר בנחל הבשור יקבל מהשלל כי ...".

🧭 התאמה לפי זרם

השיעור מתאים לשני הזרמים. ההבדל בדגשים:

ממלכתי

- קריאה ספרותית: איך דוד ניצל מהמלכודת של פרק כז, ובלי שעשה דבר.
- מנהיגות: דוד ברגע משבר (בכי, כעס של העם, ואז מעשה).
- דיון ערכי: צדק בחלוקה, "היושב על הכלים" וערך של עבודה מאחורי הקלעים.
- גם יחס לחלש: הנער המצרי שננטש כי חלה, ודוד ואנשיו מאכילים אותו.

ממלכתי-דתי (חמ"ד)

- לימוד עם רש"י, רד"ק ומצודת דוד: "ויתחזק דוד בה' אלהיו" כמקור לביטחון בה' בעת צרה.
- השוואה לפרק כח: שאול לא נענה, ודוד שואל באפוד ונענה.
- "לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט, לְיִשְׂרָאֵל": רש"י והמנהג של אברהם אבינו (בראשית יד).
- "מִשְׁלַל אֹיְבֵי ה'": המלחמה בעמלק כמלחמה של ה', והכנה לפרק לא.

💡 הערות למורה

שני פרקים בשיעור אחד: את פרק כט כדאי לקרוא מהר ולהתמקד בשאלה "איך דוד ניצל". עיקר הזמן לפרק ל. כדאי להראות על מפה כמה רחוק אפק מצקלג (שלושה ימי הליכה). בדיון על חלוקת השלל אפשר להשתמש בדוגמאות מבית הספר (מי מכין, מי מארגן, מי משחק). למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

בדף העבודה: סדר אירועים, טבלה של המשבר ושל התגובה של דוד, שאלה על שרי פלשתים, שאלה על חלוקת השלל, ובסוף משימת סיכום קצרה. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- שמואל א פרק כט, מכון ממרא
- שמואל א פרק ל, מכון ממרא
- רש"י על שמואל א ל, ספריא
- רד"ק על שמואל א ל, ספריא
- מצודת דוד על שמואל א כט, ספריא
- מצודת דוד על שמואל א ל, ספריא

מחוון: "ויתחזק דוד בה' אלהיו": שרי פלשתים, צקלג השרופה והמרדף אחרי עמלק

🚪 **כרטיס כניסה:** 1. שמחר שאול ובניו ימותו, וישראל יינתנו ביד פלשתים (כח, יט). 2. למלחמה של הפלשתים נגד ישראל (כח, א). 3. שפשט על נגב יהודה, כאילו נלחם בעמו (כז, י). לקבל כל תשובה סבירה; הכרטיס לא נבדק בציון.

1. הסדר הנכון: (1) שרי פלשתים דורשים להחזיר את דוד, (2) דוד מוצא את צקלג שרופה, (3) דוד שואל באפוד, (4) מוצאים נער מצרי בשדה, (5) דוד קובע "יחדו יחלקו".
2. בצקלג: העיר נשרפה, הנשים והילדים נשבו, והעם רצה לסקול את דוד; דוד "וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד, בַּה' אֱלֹהָיו", שאל באפוד ורדף אחרי עמלק. בחלוקת השלל: חלק מהלוחמים לא רצו לתת למאתיים שנשארו; דוד קבע שכולם יקבלו חלק שווה.
3. הם חוששים שבאמצע הקרב דוד יעבור לצד של שאול, כדי להתפייס איתו, ויביא לו את ראשי הפלשתים (פסוק ד). הם זוכרים את השיר "הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו, וְדָוִד בְּרִבְבֹתָו". כך דוד ניצל מהצורך להילחם נגד עמו.
4. דוד במצב הכי קשה: העיר שרופה, המשפחות נשבו, והעם רוצה לסקול אותו. הוא מתחזק בה', מבקש מאביתר את האפוד, ושואל את ה' אם לרדוף. ה' עונה "רְדֹף, כִּי-הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל".
5. הם טענו: מי שלא הלך איתנו לא יקבל מהשלל, רק את הנשים והילדים שלו (פסוק כב). דוד ענה שהשלל הוא מה' ושכולם יקבלו חלק שווה: "יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ". תשובה אישית מנומקת.
6. תשובה טובה: החוק אומר שמי שנלחם ומי ששמר על הציוד מקבלים חלק שווה. לפי דוד, הניצחון בא מה' ("אֵת אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָנוּ"), ולכן אין סיבה שהלוחמים ייקחו הכול. לפי מצודת דוד, בלי מי ששומר על הכלים הלוחמים לא היו יכולים להילחם. דוגמה: בהצגה בית ספרית, גם מי שמטפל בתאורה ובתפאורה שותף להצלחה. (ניקוד מוצע: הסבר החוק 1, נימוק 2, דוגמה 2.)

פרשנות מסומנת כפרשנות (מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה' מובא בכתיב ה'. ממלכתי: הפרקים האלה אינם חובה בכיתה ז' ומתאימים להעשרה ולהשלמת הסיפור עד מות שאול. חמ"ד: לפי מתווה תשפ"ז שמואל א נלמד בכיתה ח' ("סוף ימי שאול וסיכום הספר"); לימוד עם רש"י, רד"ק ומצודת דוד. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.